

**Zadania z języka polskiego, z wiedzy
o społeczeństwie oraz z edukacji dla
bezpieczeństwa do fragmentów
utworu: „Młody Lothar : Żydowski
uciekinier w półświatku
nazistowskiego Berlina” Larry'ego
Orbach'a i Vivien Orbach-Smith -
poziom: szkoła ponadpodstawowa**

**Patryk Daniel
Garkowski**

**Zadania z języka polskiego, z wiedzy o
społeczeństwie oraz z edukacji dla
bezpieczeństwa do fragmentów utworu:
„Młody Lothar : Żydowski uciekinier w
półświatku nazistowskiego Berlina”
Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith
- poziom: szkoła ponadpodstawowa**

**Patryk Daniel
Garkowski**

Patryk Daniel Garkowski: Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

ISBN: 978-83-8386-346-7

Data wydania: 25 sierpnia 2025 roku

Wydanie I

Wydawca: Patryk Daniel Garkowski

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

fragment pierwszy:

„W fabryce podczas przerwy śniadaniowej krążyły wokół mnie samotne panie. Ich mężowie byli na wojnie, a widok dwóch młodych gości, takich jak Tad i ja – zwłaszcza Tad, musiałem to przyznać – zdawał się nie dawać im spokoju. Któregoś dnia, kiedy jadłem śniadanie i czytałem książkę w wąskiej wnęcie w składziku, jedna z kobiet, która wyglądała raczej nieszczególnie, za to przyjacielsko się uśmiechała, podeszła do mnie niepostrzeżenie i dała mi kanapkę.

– Masz, młody – powiedziała – wiem, że wy, Żydzi, nie dostajecie wcale mięsa, więc zjedz sobie trochę dobrego salami. Będziesz miał siłę.

– Dziękuję pani – odparłem nerwowo. – Uwielbiam salami, ale naprawdę nie powinienem z panią rozmawiać.

– Ach, dajże spokój, młody, za bardzo się przejmujesz! – Po czym chwyciła mnie za łokieć i poprowadziła w głąb korytarza. – Idź do maszynowni, zaraz za zakrętem; maszyny nie chodzą w czasie przerwy i jest tam spokój. Drzwi zamykają się od środka.

– Chyba nie powinienem – wyjąkałem. – Dziękuję pani, ale naprawdę chyba lepiej nie.

– Spokojnie, zaufaj mi, zobaczysz, że przyjemnie się ze mną rozmawia, a i będziesz mógł zjeść sobie kanapkę w spokoju. Wiesz, mój sąsiad z góry też był Żydem. Wyjechał do Ameryki, ale dawał mnie i dzieciakom naprawdę fajne prezenty na Boże Narodzenie.

Pociągnęła mnie za pasek fartucha przez ciemny korytarz, szybko skręciła w prawo i otworzyła ciężkie metalowe drzwi oznakowane „Maszynownia. Wstęp wzbroniony”. Poszedłem za nią.

– Nikt tutaj nigdy nie wchodzi, no chyba że w jakiejś awaryjnej sytuacji – uspokoiła mnie. – No dobra, jak ci na imię? Ja jestem Paula.

– A ja Lothar – odpowiedziałem. – Wiesz, że nie możemy długo rozmawiać...

– A kto mówi o gadaniu? – odparła niecierpliwie. – Chodź tutaj, zabawimy się trochę!

Rozpięła dwa górne guziki fartucha i wyjęła dwie obwisłe piersi. W prawej ręce trzymałem kanapkę, więc wsunęła mi prawą pierś w lewą rękę. Obie ręce miałem zajęte. Jej dłonie powędrowały pod mój fartuch, rozpięły mi spodnie i zaczęły mnie głaskać. Byłem bardzo podekscytowany, ale i śmiertelnie wystraszony. W minutę było po wszystkim.

– Hm, no tak. A co tam, i tak nie mieliśmy zbyt wiele czasu – westchnęła, odsuwając się ode mnie i wycierając rękę w mój fartuch.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Rozległ się dźwięk dzwonka i wróciliśmy do pracy, jakby nigdy nic się nie wydarzyło. A jednak coś się wydarzyło, a zważywszy na niemieckie prawa *Rassenschande*, było to diablo niebezpieczne. A ja byłem zachwycony każdą chwilą.

Kilkukrotnie jeszcze odegraliśmy z Paulą nasze małe śniadaniowe schadzki. Na szczęście ów ograniczony akt zdawał się ją zadowalać; bałbym się chyba spróbować z nią czegoś poważniejszego. Mogłoby się to okazać zbyt niebezpieczne, a ja, jakkolwiek na to patrzeć, wciąż byłem prawiczkim.”¹

fragment drugi:

„Przenikliwy dzwonek obrócił wniwecz wieczorny spokój, jak zresztą czynił już wielokrotnie przy Greifswalder Strasse pod numerem 43. Kiedy otworzyłem drzwi, Behrend i jego gestapowski opiekun wlepili we mnie ponury wzrok. Wiedziałem, że właśnie usłyszałem dźwięk naszego dzwonka po raz ostatni. Oprócz matki i mnie nie było już nikogo.

Behrendowi jak zwykle towarzyszył gestapowiec, tego jednak nigdy wcześniej nie widzieliśmy. Był to typ znacznie starszy niż jego poprzednicy, pewnie po sześćdziesiątce, w zastępstwie młodszych nazistów, którzy – miałem szczerą nadzieję – razem z bohaterskimi esesmanami odmrażali sobie dupy gdzieś pod Stalingradem. Tym razem Behrend starał się wyglądać na szczególnie zafrasowanego, a jego głos wręcz ociekał współczuciem.

– Młody człowieku, mam dziś nieprzyjemny obowiązek zabrać twoją szanowną kochaną matkę i odprowadzić ją do punktu zbornego – wyjąkał przepraszającym tonem. – Została przewidziana do deportacji w miejsce, gdzie będzie bezpieczna od tych wszystkich bombardowań. Naturalnie – czego z pewnością jesteś świadomy – za jej wyjątkowe zasługi dla społeczności żydowskiej należy się jej ze strony władz uprzywilejowane traktowanie.

Nie wiedziałem, po co ten mały gnojek sili się na te rozwlekłe wyjaśnienia, o które go nie prosiłem. Udając, że dostrajam się do jego bezsensownej gadaniny, odparłem cichym, zrezygnowanym głosem:

– Rozumiem, *Herr* Behrend. Ale jak pan wie, matka nieco utyka, będziemy więc potrzebowali

1 L. Orbach, V. Orbach-Smith (przełożył W. Łyś), *Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina*, 2024, Poznań, Dom Wydawniczy REBIS, s. 60-62.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

chwili. Będzie musiała się umyć, a ja muszę pomóc jej włożyć specjalny gorset i spakować rzeczy.

– W porządku, młodzieńcze – odparł Behrend z troską w głosie.

Gestapowiec patrzył spode łba i zaczynał coś mamrotać, że chce iść do domu – było, nie było, to Boże Narodzenie – ale Behrend machnął ręką.

– To nie potrwa długo – zapewnił go. – Ci ludzie będą skorzy do współpracy.

– Dziękuję panu – odpowiedziałem. – A może mogę zaproponować filiżankę gorącej *Ersatzkaffee* i kawałek placka ze śliwkami mamy? – Nie czekając na odpowiedź, poprowadziłem ich do pustego już teraz frontowego salonu.

Matka przysłuchiwała się naszej rozmowie z drugiego końca mieszkania i zdążyła już zebrać nasze rzeczy. Chociaż faktycznie utykała przy chodzeniu – kiedy była dzieckiem, potrącił ją konny tramwaj – poruszała się z szybkością kobiety znacznie młodszej.

Kiedy naszym gościom zaserwowałem już słodkie co nieco, dołączyłem do matki w jej sypialni na tyłach mieszkania. Otworzyła okno i wychyliła się.

– *Frau Hesse, Frau Hesse*, halo! – syknęła scenicznym szeptem w stronę mieszkania dozorczyńni, a jej głos poniósł się po podwórku.

Światło u dozorczyńni było zapalone, wiedzieliśmy więc, że jest w domu. Objęliśmy się w milczeniu. Już wcześniej ustaliliśmy nasz następny punkt kontaktowy – mieszkanie Hansa Löwensteina, dalekiego kuzyna, który mieszkał o pół godziny marszu przez miasto od nas. Z małą skórzaną walizką w ręce matka wyslizgnęła się przez tylne drzwi mieszkania na zewnątrz.

Wróciłem do Behrenda i jego kolegi.

– Matka będzie gotowa za kilka minut – powiedziałem uprzejmie. – Czym jeszcze mogę panom czymś służyć? Aha, tutaj jest dzisiejszy „Abendblatt”. – Rzuciłem gazetę w ich stronę.

– Może znajdziesz dla mnie jeszcze trochę kawy? – rzucił stary nazista.

– A ja zjem jeszcze kawałek tego placka – wymamrotał Behrend, rozwalony w starym fotelu papy, jakby był u siebie.

– Jedna chwila, tylko podgrzeję kawę – kiwnąłem głową, wycofując się z pokoju, i starannie zamknąłem za sobą drzwi. Nie było w tym nic niezwykłego, bo wykorzystywany za dnia system ogrzewania wymagał, żeby drzwi każdego pokoju były pozamykane.

Przyniosłem im dokładki. Teraz była moja kolej. Prawie dziesięć minut przemierzałem w tę i z

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

powrotem tylną sypialnię, by dać matce dość czasu. A potem zacząłem odgrywać swoją rolę. Na palcach przeszedłem na front mieszkania i głośno zawołałem:

– Mamo, panowie czekają!

Potem przebiegłem bezgłośnie przez dwa przedpokoje i dwa pokoje na tyły mieszkania i odpowiedziałem sobie wysokim, udającym kobiecy głosem:

– Tak, kochanie, za chwilę będę gotowa, właśnie wyszłam spod prysznica.

Po czym ponownie zakradłem się na front mieszkania i krzyknąłem:

– W porządku, przyjdę pomóc ci zamknąć torbę!

Kucnąłem przed drzwiami salonu i zajrzałem przez dziurkę od klucza. Behrend siedział z rozdziawioną gębą, wciąż popijając podłą kawę. Twarz starego nazisty skrywała gazeta. Wsunąłem do dziurki klucz i bezszelestnie go przekręciłem, zamykając obu w pokoju. Z łóżka pochwyciłem moją torbę na ramię, pieniądze i papiery, które zostawiła tam matka. Po raz ostatni spoglądałem na moje mieszkanie, moje schronienie, mój dom rodzinny i wszystko, co było mi kiedykolwiek drogie. Cicho zamknąłem za sobą tylne drzwi. Lothar Orbach – wszystko, czym byłem, wszystko, co wiedziałem – wstąpił w noc, w nieznane.

Wówczas, kiedy sprintem puściłem się zaciemnioną klatką schodową, opadło mnie upojne uczucie, że oto przechytrzyliśmy siepaczy Hitlera. Uniesienie to było jednak krótkotrwałe. Kiedy wypadłem na podwórko, ujrzałem matkę, która stała pośrodku niewielkiego ogródka, ścisnęła swą torbę i płakała.

– Nasza wielka przyjaciółka, dozorczyń, nie otworzyła nam drzwi i nie reaguje na dzwonek – łkała. – Wiem, że tam jest, widziałam ją najdalej przed kwadrans, tę wredną kobietę. Jak mogłam jej zaufać? Powinnam była ją wydać lata temu, kiedy kradła mąkę ze składu Braci Groh!

– Teraz to nieistotne, mamo – powiedziałem, próbując wydać się bardziej opanowany, niż faktycznie byłem. – Nie czas na łzy. Może uda się nam znaleźć inny klucz.

Matka odzyskała spokój i chwyciła mnie za ramię.”²

2 L. Orbach, V. Orbach-Smith (przełożył W. Łyś), *Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina*, 2024, Poznań, Dom Wydawniczy REBIS, s. 77-80.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

fragment trzeci:

„Wracając do Ulricha, zatrzymaliśmy się w niewielkiej piekarni, gdzie podawano tę nędzną *Ersatzkaffee* i wczorajsze kajzerki – jedyne pieczywo, jakie można było kupić bez kartek.

Posiedzieliśmy chwilę, maczając bułki w gorącym naparze i przyglądając się, jak berlińczycy spieszą do pracy, a żołnierze idą pod rękę ze swymi dziewczynami czy żonami na stację kolejową.

Wyglądało to, jakby każdy miał dokąd pójść, miał jakieś miejsce w społeczeństwie, z wyjątkiem nas dwojga. Nie wydawało się możliwe, by w Berlinie nie zostało więcej takich jak my. Ale gdzie oni byli?

Poszliśmy dalej; kiedy znaleźliśmy się na Antonplatz, dostrzegłem *Herr* Ulricha, który człapał ku nam przez rynek. Jak zwykle z trudem łąpał oddech, a kiedy do nas podszedł, wyglądał na poruszonego.

– Słuchajcie, przyszło do mnie Gestapo, żeby się rozejrzeć – wysapał. – Jakoś musieli się o was, Żydach, dowiedzieć. Powiedzieli, że wrócą jutro. Musicie natychmiast znaleźć sobie inne miejsce!

– Ulrich zaczął kaszleć i pluć krwią na ziemię. Wyjął z kieszeni brudną chusteczkę i wydmuchał nos; widok był obrzydliwy. – No więc chyba najlepiej dla was byłoby pójść do jednego z tych żydowskich obozów z własnej woli. Słyszałem, że kiedy samemu się zgłosi, to traktują człowieka o wiele lepiej. Dostaje się jedzenie, picie i miejsce do spania; dają też pracę, a nawet płacą.

– Czyżby? – lodowato odparła matka.

Ulrich pokiwał głową.

– Najlepsze wyjście z kiepskiej sytuacji, jak to mówią. I mam pomysł. Zostawcie u mnie swoje rzeczy, a ja je dla was przechowam, a jak wojna się skończy, będziecie je mogli sobie odebrać! To już długo nie potrwa!

Wiedziałem, że kłamię. Gestapo nigdy nie odchodziło, żeby „wrócić jutro”, kiedy istniało najmniejsze podejrzenie, że gdzieś tam ukrywa się Żyd; nie ruszali się z miejsca, aż Żyd się pojawiał. Albo już na nas nakapował, albo chciał to zrobić lada moment. Nie wiedzieliśmy jedynie, czy Gestapo już tam jest i czeka, aż wrócimy, czy to wybieg Ulricha, który w ten sposób chciał nas uwolnić od naszego dobytku.

Wtedy ujrzałem, że ma na sobie, pod płaszczem, jedną z moich trzech drogocennych koszul, tę z niebieskiej bawełny, którą ojciec podarował mi na osiemnaste urodziny, pięć dni przed tym, jak go

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

wyeksponowali do Sachsenhausen. Kiedy nas nie było, ten sukinsyn musiał grzebać w naszych rzeczach!

Nagle wszystko stało się jasne. Gdyby byli tam gestapowcy, nie moglibyśmy dobrowolnie zgłosić się do „któregoś z tych żydowskich obozów”; gdyby zaś ich nie było, zabralibyśmy część naszych rzeczy. Ulrich mógł położyć łapy na naszym dobytku – i uniknąć ryzyka, że się wyda, iż przechowuje Żydów – tylko gdyby mu się udało tak nas oszukać, żebyśmy uciekli. Naturalnie była możliwość, że gestapowcy tam są, ale byliśmy gotowi na to ryzyko. To była pierwsza decyzja, jaką podjąłem w imieniu matki.

Gdyby jednak Ulrich miał już nasze rzeczy, mógłby spróbować dodatkowo zapunktować, wydając nas. Naszym problemem było więc, jak się uwolnić od Ulricha i jego perfidii, zachowując nasz dobytek, nasze jedyne pamiątki rodzinne. Wiedziałem, że powiem bądź zrobię wszystko absolutnie wszystko, by uciec temu obleśnemu, a teraz i niebezpiecznemu typowi. I wiedziałem, co muszę zrobić. Miał to być pierwszy uczynek mojego dorosłego życia, uczynek, którego nigdy nie zapomnę.

– Herr Ulrich, postąpił pan jak przyjaciel – rzekłem przyjaźnie – i dał nam pan dobrą radę.

Natychmiast zbierzemy się do drogi. I dziękuję, że możemy zostawić nasze rzeczy u pana.

Matka patrzyła na mnie z niedowierzaniem. Bardzo szybko dostosowywałem się do życia w kłamstwie.

Razem wróciliśmy do budynku. Dokoła nie było żadnych samochodów, żadnych śladów Gestapo. Z mozołem wspięliśmy się na czwarte piętro, a Ulrich dyszał, jakby miał za chwilę omdleć.

Powiedziałem mu, że poprosimy go, kiedy tylko się odświeżymy i zrobimy spis naszych rzeczy.

Gdy zamknęliśmy drzwi, matka wpadła w panikę.

– Gestapo w tej chwili może być już w drodze! I co w ciebie wstąpiło, że powiedziałeś temu kanibalowi, że zostawimy u niego nasze rzeczy?

Teraz musiałem uspokoić matkę.

– Mamo, zaufaj mi. Wszystko będzie dobrze. Przygotujmy się do drogi.

Wyłożyliśmy nasz dobytek na jedyny stół, jaki był w pokoju, a ja wyszedłem na korytarz i poprosiłem Ulricha. Czekając na niego, jednym haustem dopiłem ćwierćlitrową butelkę Immergut Milch, substytutu mleka, który nie wymagał schładzania. Pustą butelkę odstawiłem na parapet.

Kiedy Ulrich wszedł do mieszkania i obrzucił wzrokiem stertę ubrań, oczy mu się zaświeciły.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zapewne chciał zatrzymać coś z moich rzeczy dla siebie, a resztę sprzedać razem z rzeczami matki.

– Tutaj jest papier i ołówek, proszę pana – powiedziałem. – Może usiądzie pan przy stole i zrobi spis wszystkich rzeczy, podczas gdy matka będzie je podawała mnie, a ja będę je wkładał do torby? Zostawimy je u pana, a zabierzemy tylko ten plecak.

– Bardzo mądrze, mój chłopcze! – rzucił, starając się, by to zabrzmiało pochlebnie. – Podróżuj bez zbędnego bagażu, oto moja zasada! – Usiadł obok matki, która bardzo starała się zachować uśmiech.

– Dwie koszule męskie, trzy podkoszulki, trzy pary bokserów – sztywno wyliczała. Ulrich uprzejmie wszystko zapisywał. – Trzy pary skarpet męskich. Dwie pończochy damskie. Jeden dziergany bezrękawnik...

Ulrich ciężko dyszał i gryzmołił w wielkim skupieniu. Wiedziałem, że gorączkowo podlicza swój łup. Kiedy lista była niemal gotowa, wolno cofnąłem się od plecaka, który pakowałem. Matka natychmiast wyczuła, że coś się kroi; po jej wyglądzie wiedziałem, że spodziewa się, iż zdarzy się coś dramatycznego, i że jest na to gotowa.

Wziąłem z parapetu butelkę po mleku, gwałtownie się odwróciłem i z całej siły, na jaką mnie było stać, walnąłem nią w tył głowy Ulricha. Szkło eksplodowało w setkę fruwających kawałków. Ulrich osunął się do przodu, czoło opadło mu na blat. Sapanie ustało. Patrzyłem na niego od tyłu – z obu stron głowy zaczęła mu się sączyć krew, która cienkimi stróżkami ściekała za uszami. Nie ruszał się. W pokoju zaległa cisza.

Przez chwilę staliśmy niezdolni się poruszyć ani cokolwiek powiedzieć. Mama spojrzała z przerażeniem najpierw na Ulricha, a potem na mnie. Akty przemocy stały się w Niemczech powszechne, zgoda, ale nie akty przemocy popełniane przez jej syna. Czy byłem zabójcą? Nie wiedziałem, choć wątpiłem, by mój cios był aż tak mocny. Nigdy też nie miałem się tego dowiedzieć. Gdy chwyciliśmy torby i wzięliśmy nogi za pas, Ulrich był cichy i nieruchomy, a krew kapła już ze stołu na podłogę.

Kiedy pospiesznie schodziliśmy po schodach, z ulicy dobiegły nas dźwięki orkiestry dętej. Tego nam właśnie było trzeba, kolejnej podnoszącej na duchu demonstracji majestatu Trzeciej Rzeszy. Właśnie przechodziła kolumna dziewcząt z Bund Deutscher Mädel w schludnych czarnych spódnicach i białych bluzkach z czarnymi harcerskimi apaszkami. Jakże ładnie, zdrowo i czysto się

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

prezentowały. Wyglądało na to, że część z tych dziewcząt jest mniej więcej w moim wieku, i przez chwilę zaniepokoiłem się, że któraś mogłaby mnie rozpoznać. Żadna jednak nawet nie spojrzała w naszą stronę; maszerowały w idealnej formacji – głowy trzymały wysoko i patrzyły prosto przed siebie. Śpiewały starą niemiecką pieśń ludową [...]”³

fragment czwarty:

„Lotharchen, pomyślałem sobie, to nie jest twój dzień. A ten wcale się jeszcze nie skończył.

Jak na koniec listopada na zewnątrz było zaskakująco przyjemnie. Szedłem wyludnionymi ulicami, nie mając pojęcia, dokąd idę. Byłem tak wykończony emocjonalnie i fizycznie, że z trudem powłóczyłem nogami. Odkąd zacząłem się ukrywać, nie spędziłem na ulicy ani jednej nocy i sama myśl o tym, jak niebezpiecznie byłoby spać pod gołym niebem, gdy wokół aż się roi od policjantów i żołnierzy, śmiertelnie mnie przerażała. Wyglądało jednak na to, że dzisiaj nie mam wyboru.

Przedemną zamajaczył most Janowitza. Zsunąłem się po skarpie w stronę rzeki. Jej brzeg pokrywały śmieci, potłuczone butelki i stare kartony. Pomiedzy chwastami namierzyłem duży płaski kamień, na którym, jak sądziłem, mógłbym się zmieścić. Nawet Mojżesz, przypomniałem sobie, spał na skale w dziczy. Położyłem się na śliskim kamieniu, owinałem się kurtką i zwinąłem do pozycji embrionalnej.

Nagle tuż za sobą usłyszałem chrzęst kroków i nim zdążyłem się poruszyć, poczułem z tyłu szyi zimny wylot lufy. Kiedy odwróciłem głowę, oślepiło mnie światło latarki.

Nie widziałem twarzy człowieka, który ją trzymał.

– Ręce do góry, na ścianę i rozstawić nogi – rzucił krótko. – Jeden gwałtowny ruch i strzelam.

Zacząłem się gramolić, a serce biło mi tak głośno, że ledwie słyszałem własny głos.

– Zapomniałem kluczy – wyjąkałem – muszę się przygotować do szkoły... Technische Hochschule... mam papiery...

– Gówno prawda – warknął. – Uczciwi ludzie nie śpią na ulicach.

– Bombardowanie – dyszałem, próbując różnych sposobów. – Nasze mieszkanie...

– Jest dość miejsc w schronach dla nas, Niemców w potrzebie. Wyciągnij nadgarstki razem.

3 L. Orbach, V. Orbach-Smith (przełożył W. Łyś), *Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina*, 2024, Poznań, Dom Wydawniczy REBIS, s. 94-97.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zakuwam cię w kajdanki i zatrzymuję.

– Proszę! Proszę mi pozwolić pokazać papiery...

– Możesz je pokazać na komisariacie. Mam już powyżej uszu wygarniania was, robactwo, spod tego mostu, wszystkich was: Żydów, Cyganów i dezterterów.

Słyszałem, jak gmera w poszukiwaniu kajdanek. Na sekundę opuścił pistolet. Tego właśnie mi było trzeba.

Obróciłem się gwałtownie wokół własnej osi i kopnąłem go z całej siły. Poleciał do tyłu i uderzył głową o kamień. Chwyciłem latarkę i wymierzyłem ją w niego. To był ten żołnierz, który siedział przy naszym stole. Nie sądzę, aby był poważnie ranny, ale wydawał się oszołomiony, a z rany na skroni płynęła mu krew. Podniósł się na kolana i macał wokół po ziemi w poszukiwaniu pistoletu, który wypadł mu z ręki i ześlizgnął się gdzieś w dół nabrzeża rzeki.

Wyjąłem swój pistolet i zobaczyłem, że oczy robią mu się okrągłe z przerażenia. Głowa chwiała mu się w milczącej prośbie; usta miał otwarte, ale nie wydobył się z nich żaden dźwięk. Więc to jest ta władza, którą tak uwielbiacie, władza, która pozwala dominować, sprowadzić ludzką istotę do poziomu pełzającego, beczącego zwierzęcia – władza pozwalająca zabijać.

Leżał tam, niemy, przerażony, że go wykończę.”⁴

4 L. Orbach, V. Orbach-Smith (przełożył W. Łyś), *Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina*, 2024, Poznań, Dom Wydawniczy REBIS, s. 205-207.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

fragment piąty:

„Pochylony nad stołem trzymałem kij i byłem pochłonięty grą, kiedy ktoś podszedł do mnie od tyłu, chwycił mnie w pasie i obrócił. Inny mężczyzna stał na wprost mnie i celował mi w głowę z pistoletu.

– Lothar Orbach? Gra skończona! – powiedział ten z pistoletem. – Jesteś aresztowany!

Zawsze się zastanawiałem, co zrobię, jeśli ta chwila kiedyś nadejdzie. Nie było żadnych awanturniczych, bohaterskich scen, żadnych spektakularnych zwrotów akcji. Mężczyźni byli po cywilnemu, przez co Johann nas nie ostrzegł. Zostałem zaskoczony, a oni obezwładnili mnie bez problemu.

Pierwsze, co przyszło mi do głowy, to matka. Co ja narobiłem? Powinienem być mieć dość rozumu, żeby trzymać się z daleka od tego miejsca, tak jak mówiła. Cholerna wojna była już prawie skończona, naziści przegrywali na wszystkich frontach, a ja teraz dałem się złapać?

Moi przyjaciele stali jak sparaliżowani. Spuściłem głowę nisko, dla ich bezpieczeństwa nie ryzykowałem, by złapać z którymkolwiek z nich kontakt wzrokowy. Wyższy z mężczyzn chwycił mnie za prawy nadgarstek i założył mi kajdanki. Drugą połówkę założył na nadgarstek sobie. Nie było ucieczki. Jego partner przeszukał mnie raz, drugi, a potem trzeci. Wydawał się zdumiony, że nie znalazł pistoletu – zostawiłem go tego dnia u „Opy” – jakby ktoś go przestrzegł, że będę uzbrojony. Moi prześladowcy nie przepytывali nikogo innego, po prostu wyciągnęli mnie z budynku na ulicę. Bez wątplenia dostali to, po co przyszli.

Poprowadzili mnie Grosse Frankfurter Strasse na zachód, w stronę Alexanderplatz.

– Dokąd idziemy?

– Na przyjemną małą wycieczkę, nie martw się – powiedział wyższy.

Niższy się roześmiał.

– Cóż, Lotharze, skończyły się twoje zmartwienia. Dostaniesz wikt i opierunek. To będzie znacznie lepsze niż to, co robiłeś do tej pory.

– Tak, Lotharze – rzucił drugi. – Jak, do diabła, udało ci się ukrywać tak długo? Sporo ludzi musiało ci pomagać. Musisz być bardzo lubiany. Opowiedz nam o wszystkich swoich sympatycznych przyjaciółach.

Nie odezwałem się ani słowem, jedynie dopasowałem się do tempa ich marszu po chodniku.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Nakryli mi kajdanki marynarką, więc przechodnie nie widzieli, że prowadzą więźnia.

– A twoja matka? Ona również się u nas nie zarejestrowała. Nie chciałbyś razem z nią pojechać do miejsca, gdzie oboje będziecie bezpieczni od tych wszystkich bombardowań, hmmm?”⁵

fragment szósty:

„Dokąd teraz? – spytałem moich konwojentów.

– Idealne miejsce dla ciebie – odparł radosnym głosem wyższy. – Kostnica. Tam trzymamy takie śmieci jak ty, nim je stąd wyekspediujemy.

Na dole budynek przypominał fortecę, roilo się tam od strażników. Zdjęli mi kajdanki i wtrącili do małej, brudnej celi, w której było już dwóch innych mężczyzn, i zaryglowali drzwi.

Zgięty wpół, z ziemistą twarzą, na podłodze siedział nie kto inny, jak Horst Atlass. Drugim mężczyzną, który wystraszony stał, kuląc się w kącie, był jego ojczym, Leopold Arendt. Chociaż zostali aresztowani ponad tydzień wcześniej, obu ich przetrzymywano, aż gestapowcy wyłapią wystarczającą liczbę Żydów, by wysłać na południe pełny transport. We wcześniejszym okresie wojny transporty te odbywały się nieustannie. Do lata 1944 roku ruch zmalał do cienkiej strużki. Została nas garstka.

Horst powiedział mi, że mocno go biją – gestapowcy wiedzieli, że miał w podziemiu szeroki krąg znajomych – ale nic nie powiedział. Nie złamali go. W rzeczywistości był owładnięty obsesją ucieczki i powiedział, że powinniśmy wymyślić jakiś plan. Żaden z innych więźniów nie miał dość odwagi, mówił, wszyscy to starsi mężczyźni, jak jego ojczym Arendt. Początkowo się wahałem. A potem pomyślałem sobie, że jeśli mnie złapią przy próbie ucieczki, zapewne mnie zabiją, a jeśli wyślą mnie do Auschwitz, prawdopodobnie też mnie zabiją. Co zatem miałem do stracenia?

Przez trzy noce pod osłoną ciemności Horst i ja próbowaliśmy zaostrzoną łyżeczką osłabić ceglaną ścianę naszego więzienia. Powoli przedzierając się przez zaprawę, zdołaliśmy wyjąć sześć cegieł, które szybko wkładaliśmy na miejsce, gdy tylko słyszeliśmy, że zbliżają się strażnicy lub psy. Czwartej nocy można już było poczuć powietrze z zewnątrz.

[...]

5 L. Orbach, V. Orbach-Smith (przełożył W. Łyś), *Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina*, 2024, Poznań, Dom Wydawniczy REBIS, s. 287-288.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Horst ostrzegł mnie, że ja też będę przesłuchiwany, nim dołączą mnie do transportu. Piątego dnia mojego uwięzienia przyszli po mnie. Skuli mi ręce oraz nogi i zabrali do biura komisarza Dubberke, szefa tak zwanego Wydziału Żydowskiego. To tutaj tacy szpicle jak Siegfried Goldstein i Stella Goldschlag podpisywali pakt z diabłem. Przy biurku w poczekalni biura Dubberkego siedział mężczyzna, który wydał mi się znajomy. Wypowiedziałem na głos nazwisko, a ten, ku mojemu osłupieniu, podniósł na mnie wzrok.

– Rektor Reschke? Czy pan rektor Reschke? – Były dyrektor Liceum Żydowskiego przy Kaiserstrasse? Czy to mogło być prawdą, że kolaboruje teraz z Gestapo i próbuje ocalić własną skórę, wysyłając na śmierć dzieci, które kiedyś uczył? Przekładał papiery z miejsca na miejsce. Kiedy mnie wlekli obok niego, próbował udawać, że mnie nie dostrzega. Wychyliłem się i splunąłem mu w twarz. Nie odezwał się ani słowem, jedynie startł śliną rękawem. Nie wiedział, że tak czy owak jego też zabiją?

Dubberke z początku był wręcz dobrotliwy. Zaczął odczytywać listę nazwisk i bacznie przyglądał się wyrazowi mojej twarzy, by zorientować się, czy którekolwiek z nich rozpoznaje. Było na niej wielu Taucherów, których nazwiska znałem, i wielu takich, których nie znałem. Od nieprzeniknionego „Opy” nauczyłem się sztuki nieokazywania czegokolwiek.

– Erika Weissman. – Wymienił wiele innych nazwisk: Max Hirsch, Henry Atlass, Wolfgang Neumann – niektórych znałem, o większości nigdy nie słyszałem. Nic.

– Nelly Orbach.

– Nie żyje. Samobójstwo, w Haweli. – To akurat mogło być prawdą. Powiedziała, że beze mnie jej życie będzie skończone.

– Wredny kłamca! – ryknął Dubberke. Obszedł biurko, podszedł do mojego krzesła i kilka razy kopnął mnie w nogę.

Dubberke jeszcze raz odczytał listę. Tym razem, pod jej koniec, trzech jego oprawców okładało mnie już pięściami po twarzy i klatce piersiowej. Potem jeden z nich wziął do ręki ciężki, pleciony kabel elektryczny i zaczął mnie nim okładać, co pozostawiło mi na całym ciele grube obrzęki.

Nic. Niepowiedzenie czegokolwiek robiło się coraz łatwiejsze. Ciekawe, czy wiedzieli, że ich tortury wprowadzają mnie w stan zamroczenia i otępienia? Naprawdę nie pamiętałem, naprawdę nie wiedziałem. Bicie trwało bez przerwy niemal dwie godziny, a wrzucenie na powrót do celi w

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

kostnicy było błogosławieństwem. Przez wiele dni nie byłem w stanie siedzieć ani stać.”⁶

6 L. Orbach, V. Orbach-Smith (przełożył W. Łyś), *Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina*, 2024, Poznań, Dom Wydawniczy REBIS, s. 290-292.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 1. W utworze występuje narracja: (0-1 p.)

- a) pierwszoosobowa.
- b) trzecioosobowa.
- c) auktorialna.
- d) heroiczna, korespondująca z idealizacją osoby opowiadacza.

Zadanie 2. Zapisz dwie cechy reportażu obecne w utworze: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a, a także Vivien Orbach-Smith. (0-2 p.)

- 1)
- 2)

Zadanie 3. Wyjaśnij, czym jest literatura faktu i określ, czy powieść Larry'ego Orbach'a oraz Vivien Orbach-Smith stanowi taką literaturę. (0-2 p.)

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

Zadanie 4. Wymień trzy cechy powieści dokumentalnej obecne w analizowanym tekście. (0-3 p.)

- 1)
- 2)
- 3)

Zadanie 5. Kobieta przedstawiona we fragmencie pierwszym ofiarowała głównemu bohaterowi - młodzieńcowi Lotharowi: (0-1 p.)

- a) lody o smaku miętowym.
- b) bukiet polnych kwiatów.
- c) bombonierkę z czekoladkami.
- d) kanapkę z salami.

Zadanie 6. Kobieta z fragmentu pierwszego, wykazująca dążenia erotyczne, miała na imię: (0-1 p.)

- a) Agnieszka.
- b) Felicja.
- c) Paula.
- d) Erika.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 7. Podaj przykład możliwej, realistycznej awaryjnej sytuacji w fabryce, w jakiej pracował główny bohater, sytuacji dającej pracownikom tej fabryki uprawnienie/prawo wejścia do maszynowni, do jakiej w normalnych sytuacjach wstęp był, jak wiadomo z tekstu, wzbroniony. (0-1 p.)

.....

.....

Zadanie 8. Oznajmij, o czym dzwonek w fabryce informował pracowników. (0-1 p.)

.....

.....

.....

Zadanie 9. Czy aktywność pracownicza młodzieńca Lothara w fabryce stanowiła pracę ponad siły w koncentracyjnym obozie? Swoje stanowisko uzasadnij poprzez odwołanie się do relacji, wypowiedzi narratora. (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 10. Możliwa awaria urządzenia w fabryce spowodowana błędem pewnego pracownika stanowi zagrożenie: (0-1 p.)

- a) naturalne.
- b) spowodowane działalnością ludzką.
- c) społeczne.
- d) przyrodnicze.

Zadanie 11. Proszę przedstawić/wymienić dwie ogólne zasady postępowania dotyczące się ewakuacji z budynku fabryki, w którym to wybuchł przed momentem groźny pożar. (0-2 p.)

- 1)
 - 2)
-

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 12. Uzupełnij tabelkę dotyczącą stopni ewakuacji. Oto wyjaśnij/opisz/scharakteryzuj każdy ze stopni ewakuacji. I podaj po jednym przykładzie każdego z typów ewakuacji. (0-6 p.)

stopień ewakuacji	wyjaśnienie/opisanie/scharakteryzowanie stopnia ewakuacji	przykład tego rodzaju ewakuacji
ewakuacja I stopnia		
ewakuacja II stopnia		
ewakuacja III stopnia		

Zadanie 13. Przedstaw zasady postępowania w okolicznościach następujących: oto rozpoczął się właśnie atak bombowy z powietrza na budynek, w którego wnętrzu właśnie się przebywa. (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 14. Proszę podać jeden przykład alarmowego środka, który to okazałby się przydatny, skuteczny, adekwatny wewnątrz rozległej fabryki, gdzie wykonuje pracę duża ilość pracowników, gdzie jest bardzo wiele stanowisk pracy. (0-1 p.)

.....

.....

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 15. Wytlumacz, kim jest kolaborant. Odpowiedz, czy Lothar był kolaborantem? (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 16. Młodzieniec Lothar zaproponował do jedzenia przybyszom (funkcjonariuszom): (0-1 p.)

- a) czarną polewkę.
- b) chleb z trocinami.
- c) placek ze śliwkami mamy.
- d) tuńczyka w sporej puszcze.

Zadanie 17. Napisz, kogo takiego, jakich to ludzi narrator określił posłańcami zagłady i dlaczego, z jakiego powodu użył narrator owego określenia poetycko zabarwionego. (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 18. Przytocz z tekstu jeden germanizm i określ jego możliwą funkcję/możliwe funkcje. (0-2 p.)

germanizm z tekstu	funkcja/funkcje tego środka literackiego

Zadanie 19. Podaj nazwę gazety, którą rzucił w stronę przybyłych do mieszkania mężczyzn (funkcjonariuszy) młodzieniec Lothar. (0-1 p.)

.....

Zadanie 20. Podkreślony wyraz w konstrukcji językowej: podłg kawę to: (0-1 p.)

- a) barbaryzm i jednocześnie uosobienie.
- b) epitet.
- c) hiperbola.
- d) peryfraz.

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 21. Jak sądzisz, dlaczego mama głównego bohatera płakała (we fragmencie drugim)? (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 22. Na podstawie fragmentu trzeciego podaj jeden przykład produktu/dobra konsumpcyjnego, który/które można było nabyć bez kartek w przedstawionym świecie. (0-1 p.)

.....

Zadanie 23. Przytocz z tekstu jedno pytanie retoryczne i określ jego funkcję/funkcje. (0-2 p.)

pytanie retoryczne	funkcja/funkcje tego środka literackiego

Zadanie 24. Na podstawie fragmentu trzeciego wytłumacz, na czym, według osoby oznajmiającej w tekście, polegała perfidia mężczyzny Ulricha. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 25. Uzupełnij tabelkę. Oto przytocz z tekstu nazwę służby obecnej, funkcjonującej w świecie przedstawionym i wskaż jedno owej służby zadanie. (0-2 p.)

służba obecna, funkcjonująca w świecie przedstawionym utworu	zadanie owej służby

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 26. Przytocz z tekstu jedno wykrzyknienie/jedno wypowiedzenie zakończone znakiem interpunkcyjnym wykrzyknikiem i określ możliwą funkcję/możliwe funkcje owej konstrukcji językowej. (0-2 p.)

wykrzyknienie/wypowiedzenie zakończone wykrzyknikiem z tekstu	możliwa funkcja/możliwe funkcje ów konstrukcji językowej

Zadanie 27. Na podstawie fragmentu trzeciego wykaż, że Ulrich tak naprawdę nie udzielił Lotharowi oraz mamie głównego bohatera utworu żadnej dobrej i korzystnej rady. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 28. Porównaj intrygę Ulricha z intrygą młodzieńca Lothara. Prócz tego Ty napisz, która z tych intryg powiodła się, zakończyła się sukcesem organizatora, inicjatora intrygi. (0-3 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 29. Na podstawie fragmentu trzeciego wyjaśnij, co takiego zrobił Lothar Ulrichowi. Co więcej, rozstrzygnij, czy Lothar - tym co uczynił Ulrichowi - pokazał, zademonstrował, iż wyzbył się litości wobec innych zwyczajnych, szarych ludzi. Swoje stanowisko w materii wyzbycia się litości u bohatera pierwszoplanowego uzasadnij. (0-3 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 30. Wyjaśnij, czym są parady. Ponadto podaj jedną funkcję parad. (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 31. Rozstrzygnij, czy w świecie przedstawionym utworu mamy do czynienia z powszechnością przemocy i z upadkiem dotychczasowego systemu moralnego, systemu wartości w przypadku person, które muszą się ukrywać, zatem w przypadku Żydów. Swoje stanowisko w tej materii uzasadnij. (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 32. Wyjaśnij, czym jest alienacja i ustal, czy główny bohater powieści - Lothar Orbach mógł czuć się wyalienowany. Stanowisko swoje uzasadnij. (0-3 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 33. Na podstawie fragmentu piątego przedstaw, w jaki sposób Lothar został obezwładniony. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 34. Na podstawie fragmentu szóstego odpowiedz, co było warunkiem wysłania transportu Żydów do określonego miejsca docelowego. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 35. Jak myślisz, dlaczego młodzieniec Lothar opluł mężczyznę z fragmentu szóstego? Jaki stosunek do tego mężczyzny Lothar wyraził poprzez czynność oplucia? (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 36. Proszę rozstrzygnąć, czy świat przedstawiony był przyjazny, czy nieprzyjazny wobec, dla bohatera głównego literackiego dzieła - dla Lothara. Wyrażone stanowisko uzasadnić proszę poprzez odwołanie się do tekstu. (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 37. Czy z tekstu wynika, iż narrator podkreśla intensywnie, mocno swoje cierpienia, swoją niedolę oraz użala się nad sobą bardzo, użala się niezmiernie nad swoim losem? (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 38. Przywołaj z tekstu jeden motyw związany z życiem codziennym. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 39. Przedstaw jeden element codzienności młodzieńca Lothara. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 40. Określ motywację u bohatera pierwszoplanowego utworu, zatem u Lothara. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 41. Oznajmij jedno doświadczenie życiowe bohatera głównego Lothara Orbach'a. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 42. Oznajmij jeden sposób na przetrwanie chłopca Lothara - sposób, który ten młodzieniec wdrożył, urzeczywistnił. (0-1 p.)

.....

.....

.....

Zadanie 43. Przedstaw istotę strategii postępowania bohatera głównego Lothara, której to celem było przetrwanie, przeżycie w wielce nieprzyjaznym dla Żydów środowisku miejskim. (0-1 p.)

.....

.....

.....

Zadanie 44. Proszę wymienić cztery cechy charakteru Lothara Orbach'a. (0-4 p.)

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

Zadanie 45. Kto to jest człowiek zlagrowany? Czy takim człowiekiem zlagrowanym, według Ciebie, stał się Lothar Orbach? Uzasadnij swoje wyrażone stanowisko. (0-3 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 46. Ustal prawdziwość każdego ze stwierdzeń. (0-31 p.)

- 1) Utwór pt. „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” ma charakter wspomnieniowy. prawda/fałsz
- 2) W przywołanych fragmentach literackiego dzieła istotną rolę odgrywa ośrodek życia emigracyjnego, do którego udali się: Lothar oraz jego rodzice - im wszystkim udało się uchronić od zagłady, bowiem dostatecznie szybko i sprawnie wyemigrowali z miasta Berlina. prawda/fałsz
- 3) Fakt pracy w fabryce Lothara znacznie zmniejszał szansę na przeżycie, gdy chodzi o tego młodego mężczyznę, nastolatka. prawda/fałsz
- 4) W przywołanych fragmentach powieści dokumentalnej występują: znaczna brutalizacja obrazu życia młodego Żyda, a także mnogość środków artystycznych wulgaryzmów, jak również germanizmów. prawda/fałsz
- 5) Dzieło literackie mające tytuł: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” to antyutopia. prawda/fałsz
- 6) Głównego bohatera książki - Lothara, będącego zarazem narratorem, nie łączyła żadna głęboka ani silna więź emocjonalna z jego matką; zresztą przecież Lothar z satysfakcją obserwował, jak jego mama umiera w straszliwych mękach. prawda/fałsz
- 7) Lothar Orbach wykazywał determinację, ażeby przeżyć. prawda/fałsz
- 8) Bohater historyczny utworu - Lothar Orbach uczestniczył w szeregu akcji dywersyjnych i sabotażowych, zaś problematyka, zespół wątków dotyczących tych akcji skierowanych przeciwko państwu III Rzeszy stanowi dominantę kompozycyjną w utworze-reportażu. prawda/fałsz
- 9) Lothar Orbach to postać autentyczna. prawda/fałsz
- 10) Młody człowiek nazywający się Lothar Orbach wyzbył się litości wobec innych ludzi, co stanowiło element jego adaptacji, jego przystosowania się do trudnych warunków egzystencjalnych; ów młody mężczyzna, będąc Żydem w nazistowskim Berlinie, w każdej chwili mógł zginąć, dlatego był zmuszony odrzucić moralne, etyczne zasady. prawda/fałsz
- 11) Bezprawne, nieuprawnione założenie komuś kajdanek na ręce, jak też bezprawne krępowanie ruchów komuś stanowią egemplifikacje (przykłady) fizycznej przemocy. prawda/fałsz
- 12) Lothar Orbach został ewidentnie skażony złem, który go otaczał - on stał się złym człowiekiem; a błyskawiczna przemiana bohatera miała na celu zapewnienie mu przeżycia. prawda/fałsz
- 13) Lothar Orbach był kombinatorem, żyjąc w przestrzeni Berlina; on ukrywał swą żydowską tożsamość. prawda/fałsz
- 14) Główny bohater utworu Lothar poświęcał się dla swojej ukochanej ojczyzny III Rzeszy, wypełniał wobec państwa niemieckiego obowiązki patriotyczne praktycznie co chwila, zaś w decydującej fazie niemieckich operacji wojennych zgłosił się on jako ochotnik do niemieckiej marynarki - oto mężczyzna pływał pod koniec toczenia się akcji utworu statkiem podwodnym zwanym u-bootem. prawda/fałsz
- 15) W tekście mamy do czynienia z pogłębionymi analizami psychologicznymi postaci, w tym z pogłębionymi analizami psychologicznymi postaci mniej znaczących dla fabuły, postaci drugoplanowych oraz epizodycznych. prawda/fałsz
- 16) W fabryce amunicji, w której pracował Lothar, Żydom codziennie groziła eksterminacja, ponieważ dyrektor owej fabryki potajemnie i zdradziecko wpuszczał do określonych pomieszczeń fabrycznych gaz wielce trujący i odpowiednio wolno uśmiercający, wyzwalaający u ofiar Żydów okropne męki przed śmiercią, przeokropne drgawki. prawda/fałsz

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

- 17) Bohater epizodyczny Behrend wykazywał antyniemieckie nastawienie. prawda/fałsz
- 18) Książka o życiu Lothara Orbach'a stanowi wywiad-rzekę. prawda/fałsz
- 19) W tekście występują: heroizacja oraz idealizacja dwóch postaci pierwszoplanowych: Lothara Orbach'a, a także jego matki, bezbrzeżnie cierpiącej z powodu śmierci jej syna w niemieckim obozie koncentracyjnym - lagrze. prawda/fałsz
- 20) W przytoczonych urywkach mamy do czynienia z obrazami apokalipsy spełnionej. prawda/fałsz
- 21) W państwie, w którym żyje, egzystuje, ukrywa się Lothar, panuje reżim zwany autorytaryzmem. prawda/fałsz
- 22) W chwili zawiązywania się akcji utworu III Rzesza Niemiecka już upada, kapituluje, zaś przywódca tego państwa, Adolf Hitler, zabija swojego nastoletniego chłopca-niewolnika - unieruchomionego Żyda, trzymanego w specjalnym podziemnym pomieszczeniu. prawda/fałsz
- 23) Lothar Orbach miał pewność, wiedział on na sto procent, iż uśmiercił Ulricha. prawda/fałsz
- 24) Filozof Erich Fromm opisał zjawisko socjologiczne: ucieczkę od wolności. prawda/fałsz
- 25) Gestapo było w Niemczech - w państwie III Rzeszy formacją policyjną, specjalną policją. prawda/fałsz
- 26) Współcześnie w Polsce każdy obywatel może nagrywać działania policjantów - ma do tego prawo. prawda/fałsz
- 27) Osoba mówiąca w utworze gawędzie podkreśla, akcentuje - w czasie narracji, że nastąpiło u niej trwałe okaleczenie psychiki i nigdy nie będzie ona w stanie, w możliwości się po okropnej traumie podźwignąć, podnieść. prawda/fałsz
- 28) Młodzieńcowi Lotharowi w ogóle nie groziło w czasie trwania akcji utworu ani jedno śmiertelne niebezpieczeństwo. prawda/fałsz
- 29) Sprytny, zdradziecki Ulrich zachował się w bardzo przebiegły sposób, ażeby Żydzi: Lothar oraz jego matka zostali schwytani - kiedy byli oni na mieście, Ulrich powiadomił odpowiednie służby, że w jego mieszkaniu ukrywają się aktualnie Żydzi; oto kiedy Lothar i jego matka wrócili do wynajmowanego u Ulricha mieszkania, to czekała już na nich nader przykra niespodzianka - oto naziści już na nich czekali; a w nagrodę za wydanie Żydów Ulrich mógł sobie zatrzymać dobytek mających zostać wysłanych do obozu koncentracyjnego dwojga ludzi. prawda/fałsz
- 30) Lothar opluł byłego dyrektora Liceum Żydowskiego, kolaborującego z Niemcami, z nazistami. prawda/fałsz
- 31) Chłopiec Lothar został zlikwidowany przez żołnierza gestapowca, kiedy próbował uciekać. prawda/fałsz

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 47. Krótko opisz wpływ doświadczeń życiowych Lothara Orbach'a na jego postępowanie, na jego przyjmowane postawy. (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 48. Wyjaśnij, czym są: deheroizacja oraz heroizacja. Ponadto rozstrzygnij, czy bohater główny utworu - Lothar Orbach, będący uczestnikiem opisanych wydarzeń, poddany został w powieści heroizacji. Na poparcie swojego stanowiska odpowiednio odwołaj się do tekstu. (0-4 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 49. Wytłumacz, czym są pokoleniowe przeżycia i określ, jakie przeżycia pokoleniowe mogły dotyczyć młodzieńca Lothara Orbach'a - należącego do młodego pokolenia żydowskiego zamieszkującego określoną przestrzeń. (0-2 p.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

[illegible]

.....

.....

[illegible]

.....

.....

.....

.....

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 55. Proszę oznajmić jeden przykład ksenofobicznej postawy. (0-1 p.)

.....

.....

Zadanie 56. Uzupełnij tabelkę dotyczącą wybranych typów literackich bohaterów. Oto więc opis krótko: ofiarę Holokaustu, żołnierza zbrojnego podziemia, jak również poetę-żołnierza. (0-3 p.)

typ bohatera	opis, specyfika typu bohatera
ofiara Holokaustu	
żołnierz zbrojnego podziemia	
poeta-żołnierz	

Zadanie 57. Przedstaw istotę podanych typów działań służb. Ty podaj po jednym przykładzie każdego z obecnych w tabelce rodzajów działań. (0-4 p.)

rodzaj działań	wyjaśnienie działań	przykład działań
działania zapobiegawcze		
działania ochronne		

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 58. Czym są łapanki? (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 59. Uzupełnij tabelkę dotyczącą środków wychowawczych stosowanych przez przedstawicieli służb. Oto każdy ze środków wychowawczych krótko opisz/scharakteryzuj. (0-2 p.)

rodzaj środka wychowawczego	opis/charakterystyka wychowawczego środka
ostrzeżenia	
pouczenia	

Zadanie 60. Proszę wymienić trzy środki bezpośredniego przymusu. (0-3 p.)

- 1)
- 2)
- 3)

Zadanie 61. Jaki środek przymusu bezpośredniego zastosowany został przeciwko młodzieńcowi Lotharowi? (0-1 p.)

.....

.....

.....

.....

Zadanie 62. Proszę wymienić trzy zadania policji w Polsce. (0-3 p.)

- 1)
- 2)
- 3)
-

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

Zadanie 63. Wymień dwa podstawowe rodzaje przemocy. Wybrany rodzaj przemocy krótko opisz.
(0-3 p.)

- 1)
- 2)
- ..)
-
-
-

Zadanie 64. Wyjaśnij pojęcia. (0-30 p.)

- 1) godzina policyjna -
-
-
- 2) reportaż -
-
-
- 3) dehumanizacja -
-
-
- 4) kłamstwo -
-
-
- 5) konwój -
-
-
- 6) relatywizm moralny -
-
-
- 7) filmy propagandowe -
-
-
- 8) reifikacja -
-
-
- 9) behawioryzm/narracja behawioralna -
-
-
- 10) nazizm -
-
-
- 11) Holokaust -
-
-

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

- 12) totalitaryzm -
.....
.....
- 13) emigracja -
.....
.....
- 14) antysemityzm -
.....
.....
- 15) stereotyp negatywny -
.....
.....
- 16) rozbudowany aparat represji -
.....
.....
- 17) terroryzm -
.....
.....
- 18) ujęcie -
.....
.....
- 19) własność publiczna -
.....
.....
- 20) przeszukanie -
.....
.....
- 21) bezpieczeństwo państwa -
.....
.....
- 22) dręczenie -
.....
.....
- 23) legitymowanie -
.....
.....
- 24) służby -
.....
.....
- 25) podejrzana przesyłka pocztowa -
.....
.....

Patryk Daniel Garkowski:

Zadania z języka polskiego, z wiedzy o społeczeństwie oraz z edukacji dla bezpieczeństwa do fragmentów utworu: „Młody Lothar : Żydowski uciekinier w półświatku nazistowskiego Berlina” Larry'ego Orbach'a i Vivien Orbach-Smith - poziom: szkoła ponadpodstawowa

- 26) policja -
.....
.....
- 27) przemoc -
.....
.....
- 28) środki alarmowe -
.....
.....
- 29) własność prywatna -
.....
.....
- 30) komisariat -
.....
.....